

במסילה נעלה

מאת

הרב יואל רועי משדי שליט"א
מח"ס "במסילה נעלה" ור"מ בישיבת "נזר התורה"

לא מקימים ומייסדים תורה רק בכסף כשר

א במסכת שבת (לא ע"א) איתא: בשעה שמכניסים אדם לדין, אומרים לו, נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה וכו'.

ולכאורה, הרי דבר ברור שבלי לימוד תורה וידיעתה, לא שייך שיהיה האדם שומר את מצוות התורה כראוי. [וידועים רבינו הכו"פ בספרו יערות דבש ח"ב (דרוש ג), והביאו המשנ"ב בהקדמה להלכות שבת, וע"ע בספרו שם עולם (ח"ב פ"ז)], ואם כן, גם בענין משא ומתן באמונה, לא שייך להנצל מעוון גזל ומרמה, ללא שיקבע עתים לתורה - בפרט בלימוד חושן משפט - מקודם לכן, ומעתה, היה לכאורה צריך להקדים מתחילה את השאלה בענין לימוד התורה ("קבעת עתים לתורה") ורק לאחר מכן בענין משא ומתן באמונה ("נשאת ונתת באמונה").

עוד יש לציין בזה את קושית התוס' בקידושין (מ ע"ב) ובסנהדרין (ז ע"א) בדברי הגמ', "אין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה", והקשו התוס' שם מדברי הגמ' בשבת הנ"ל - שתחילה שואלים את האדם נשאת ונתת באמונה.

ב והנראה לבאר בזה בס"ד בהקדים דברי רבינו הבית הלוי (בספרו עה"ת, ריש פרשת תרומה), שהנה פרשת תרומה לאחר פרשת משפטים - שהרמז בזה הוא, שלפני ה'תרומה' ידאג ל'משפטים', היינו שכספו יהיה בכשרות ללא חשש גזל. כלומר, שקודם שיעשה האדם צדקה בממונו, צריך לראות שלא יהיה בממונו חשש גזל, שאם לא כן, אין הצדקה מועילה לו כלל, וכמו שמצאנו גבי לולב הגזול, שפסול למצוה משום מצוה הבאה בעבירה, וזהו שאמר הפסוק (ישעיה נט), "והוסג אחר משפט וצדקה מרחוק תעמוד", שאחר שהוסג המשפט, ע"כ גם הצדקה שעושים עומדת מרחוק ואינה מועילה לנותן כלל. וזהו שאומר הכתוב (שם נו) "שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבא". ועל כן אמר להם תחילה משפטים, ואח"כ ציום על נדבת המשכן. ע"כ.

[ונראה לרמוז זאת במצות מחצית השקל הכתובה בריש פרשת כי תשא, שהנה הובא בחז"ל (תנחומא פרשת כי תשא, אות ז): נטל הקדוש ברוך הוא כמין מטבע של אש מתחת כסא הכבוד, והראהו למשה, ואמר לו, זה יתנו. והובא ברש"י שם. והנה כבר העירו, מדוע הראה לו הקב"ה דוקא "מטבע של אש", הלא היה יכול להראות לו מטבע מתכת פשוטה? ושמעתי ממו"ר המשגיח דישיבת 'בית שמעיה' הגר"א רוט זצ"ל, שבא לרמוז בזה על חובת הזהירות בממון, שיהיה הממון כשר, וכל מטבע יהיה ללא שום חשש, ואם אכן ישנו חשש שמא אינו שלו, אזי יברח ממנו כבורח מן האש. וזהו 'מטבע של אש', היינו להתרחק מכל מטבע שיש בה חשש כבורח מן האש, ולא יחזיק ברשותו אלא ממון כשר בתכלית. ע"כ. והנה ענין זה נאמר במצות מחצית השקל, לרמוז שגם כאשר עושה בכספו מצוות, כנתינת צדקה וכדו', יהיה זה ע"י ממון כשר. כענין 'תרומה' לאחר 'משפטים'].

**להאמור יתישב מדוע "נשאת ונתת באמונה" קודם ל"קבעת עתים לתורה"
הלא לכאורה הוא להיפך**

ג ולהאמור נראה בס"ד ליישב הקושיות הנ"ל, בהקדים עוד דברי המהרש"א בשבת (שם), שביאר השאלה "עסקת בפריה ורביה", דהנה לא אמר 'קיימת' פריה ורביה, אלא 'עסקת' דהיינו להשיא יתום ויתומה. ע"כ. והנה על דרך זה יש לומר בענין השאלה "קבעת עתים לתורה", דהיינו קבעת עתים לתורה גם עם אחרים, כלומר, האם דאגת להרבות ולהפיץ תורה, אך כל זה שייך רק אם מקודם "נשאת ונתת באמונה", היינו שהממון כשר, אך אם אין ממונו כשר, מה תועלת אם מקים ומרבה תורה בכסף שאינו כשר.

ועל כן שואלים את האדם מתחילה "נשאת ונתת באמונה" - האם ממונך כשר, ורק לאחר מכן באה השאלה "קבעת עתים לתורה" עם אחרים, האם יסדת שיעורי תורה וכדו' (ע"י הממון הכשר). [ושו"ר בשו"ת כתב סופר חאו"ח סימן כז, שביאר בסגנון זה באו"א].

ובזה יש ליישב בזה גם קושית התוס' הנ"ל, כיצד יתיישבו דברי הגמ' בשבת (שם) - בשעה שמכניסים אדם לדין, אומרים לו, נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה וכו' - עם דברי הגמ' בקידושין (שם) ובסנהדרין (שם), שאין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה. דלהאמור יש לומר, שבאמת תחילת דינו של אדם על דברי תורה, אך בכדי לבחון היטב אם תורתו עומדת לו לזכות, אזי מן ההכרח לשאול האם משאו ומתנו באמונה, שרק באופן זה שממונו כשר, אזי יש ערך לתורתו שהרבה והפיץ בעולם. כלומר, כל השאלה על משא ומתן באמונה תחילה, היא בשביל התורה כאמור, ואתי שפיר.

ד ובעצם קושית התוס' - בהא דאין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה, דלכאורה היאך יתיישבו הדברים עם המבואר שתחילה שואלים את האדם נשאת ונתת באמונה - הנה ראיתי בזה כמה תירוצים בדברי רבותינו האחרונים.

א. המהרש"א בסנהדרין (שם) כתב ליישב, שכל דברי חז"ל שאין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה אינם אלא במי שאפשר לו ללמוד ותלמודו מוצלח, ואינו למד, שבזה תחילת דינו על דברי תורה, שלא למד כפי הראוי לו ללמוד. אבל בגמ' בשבת (שם) ששואלים תחילה על משא ומתן באמונה, מדובר במי שאי אפשר לו ללמוד, שאינו מוצלח, כדאמרינן, אדם אחד מאלף מצאתי, אלף נכנסין למקרא וכו', אין מצליח רק אחד מהם להוראה. ועל כן עיקר מעשיו במשא ומתן, ומ"מ חייב ללמוד בקביעות כל יום, ועל כן תחילת דינו על משא ומתן, שזה עיקר מעשיו, ואח"כ שואלים אותו אם קבע עתים לתורה.

ב. הגר"ש גאנצפריד בס' אפריון (עה"ת, פר' ואתחנן) כתב ליישב ע"פ דברי הגמ' ביומא (פו ע"א), תניא, 'ואהבת את ה' אלהיך', שיהא שם שמים מתאהב על ידך, שיהא קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים, ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו - אשרי אביו שלמדו תורה, אשרי רבו שלמדו תורה. אוי להם לבריות שלא למדו תורה, פלוני שלמדו תורה - ראו כמה נאים דרכיו, כמה מתוקנים מעשיו, עליו הכתוב אומר 'ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר'. אבל מי שקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ואין משאו ומתנו באמונה, ואין דבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו - אוי לו לפלוני שלמד תורה, אוי לו לאביו שלמדו תורה, אוי לו לרבו שלמדו תורה, פלוני שלמד תורה - ראו כמה מקולקלים מעשיו וכמה מכוערים דרכיו. ועליו הכתוב אומר באמר להם עם ה' אלה ומארצו יצאו. ע"כ.

והנה מאחר ולפעמים אף אם למד תורה, אין לו שכר, ואדרבה יש עליו דין, והיינו באופן שלא נשא ונתן באמונה, שמחלל את ה', שהבריות אומרות אוי לו לזה שלמד תורה, לכן שואלים אותו תחילה נשאת ונתת באמונה, שרק אם עשה כן, אז ראוי לשכרו על לימוד התורה. עיי"ש.

ושו"ר שכבר באליה רבה סימן קנו (ס"ק ג) ביאר כענ"ז, דהא דשואלים על משא ומתן באמונה קודם דברי תורה, "שמעתי בשם זקני הגאון מהרא"ש ז"ל, שאם אין משא ומתן שלו באמונה, אזי לימודו הוא חילול השם, כדאיתא בסוף יומא (פו ע"א) מה הבריות אומרות עליו, אוי לאביו שלמדו תורה".

ג. בשו"ת עונג יום טוב (סימן יד, הערה) כתב ליישב, דהנה ישנם ב' חיובים בת"ת, האחד, שחייב ללמוד תורה בכל יום וביום ובלילה, וחיוב שני, שמחויב ללמוד תורה כפי כוחו ובריאותו ופרנסתו, היינו בכל רגע פנוי לאחר שגמר לעסוק בפרנסתו. (על נדרים ח ע"א, ובדברי הר"ן שם ד"ה הא קמ"ל).

והנה תחילת דינו של אדם על דברי תורה היינו על החיוב הראשון, אם קיים 'והגית בו יומם ולילה'. ורק על החיוב השני שואלים את האדם מתחילה - נשאת ונתת באמונה ואח"כ קבעת עתים לתורה, היינו אחר שגמר להתעסק בפרנסתו, שהרי בברכות (לה ע"ב) איתא, 'ואספת דגנך' מה ת"ל, לפי שנאמר לא ימוש ספר התורה הזה מפידך, יכול דברים ככתבן, ת"ל ואספת דגנך, הנהג בהם מנהג דרך ארץ. והמותר זמן יעסוק בתורה כדי להיות ד"ת מחודדים בפידך. (וכמש"כ הר"ן שם, חייב כל אדם ללמוד תמיד יום ולילה "כפי כחו", והיינו אחר הנהגת דרך ארץ המוכרח לו). וחיוב זה אין תחילת דינו של אדם עליו אלא מתחילה שואלים אותו, אם נשאת ונתת באמונה, ואח"כ אם קבע עתים לתורה. ע"כ. וע"ע בערוך לנר נדה (ע ע"ב) מה שביאר בזה.

לפרטים, ולקבלת העלון, ניתן לפנות לרב יחזקאל כהן שור שליט"א
בדוא"ל jzh3272@gmail.com